

RIVOJLANGAN MAMLAKATLARNING JAXON TAJRIBALARI VA ULARNING TAXLILI TURIZM SOHASINI RIVOJLANTIRISHDA

Mamasolieva Shoxista Abdugapparovna

Samarqand Davlat Tibbiyot universiteti

“Jamoat salomatligi va sog‘likni saqlash menejmenti”

kafedrası katta o‘qituvchisi

Xegay Regina Olegovna

Samarqand Davlat Tibbiyot universiteti talabasi

***Annatotsiya:** Turizmning rivojlanishi mamlakat iqtisodiy-ijtimoiy hayotida muhim ahamiyat kasb etmoqda. U iqtisodiyotni rivojlantirish bilan birga mamlakat aholining bandligini ta'minlash, shu orqali turmush darajasini yaxshilash, xorijiy turistlarni jalb qilish, davlatimizni dunyoga tanitish, qadimiy shaharlarimiz va tarixiy yodgorliklarimizni asrab avaylash kabi xayrli ishlarga salmoqli hissa qo'shish imkoniyatini kengaytiradi. Maqolada rivojlangan mamlakatlar turizm soxasining tajribasi tahlili hamda bugungi kunda O'zbekistonda turizm sohasining asosiy omillari, uni rivojlantirishning hududiy o'ziga xosligi, mahalliy aholini atrof - muhitni muhofaza qilishi, bu borada ayrim muammolarni bartaraf etish chora-tadbirlari bo'yicha takliflar berilgan.*

***Калитли сузлар:** туризм, туризм индустрияси, туризм инфратузилмаси, туризм модели, ривожланган мамлакатлар туризм тажрибаси, туристик хизмат бозори, маънавий озуқа, таассуротлар, туризмнинг жозибадорлиги*

Ilmiy tadqiqotning maqsadi: Jahon iqtisodiyotida daromad olish manbalari sifatida tarmoqlararo turizm soxasi eng yaxshi istiqbolli uchtalik sohalarda mustahkam o‘rinni egallaydi. Rivojlangan xorijiy davlatlar tajribasini o‘rganish va

amaliy ravishda ularga moslashish kelajakda O‘zbekistonning boshqa gigant turizm industriyalari bilan bir qatorda o‘rin egallashiga ko‘mak beradi.

Tadqiqot usullari va materiallar: Rivojlangan davlatlarning umumiy ijtmioiy – iqtisodiy doirada turizm sohasini ahamiyatini tushunish va iqtisodiyotda uning multiplikativ ta’siri qo‘llami xaqida xabardorlik g‘arbiy davlatlarni turizm soxasini iqtisodiyotning ustunroq tarmoqlardan biri sifatida hamda turizm sanoatini rivojlantirishni uzoq muddatli istiqbollarni belgilashni ko‘rib chiqish lozimligiga olib keldi. XIX asr oxirlari va XX asr boshlarida turli mamlakatlar tomonidan turizmni tartibga solish sohasida amalga oshirilayotgan siyosat va o‘tkazilgan chora - tadbirlarni tahlil qilinganda rivojlangan turizm industriyasi barcha mamlakatlar uchun keng tarqalganligini qayd etish qo‘yidagichadir:

- turizmning umuman mamlakat iqtisodiyotiga ta’siri va aloxida mintaqalarning iqtisodiy rivojlanini uchun muxim va keng tarqalgan ta’sirini aniqlash;
- sayyohlar uchun turizmni rag‘batlantirish, sayyohlar kelishini tenglashtirish va shunga muvofiq infratuzilmaga - aeroportlar, havo yo‘llari, quruqlik transporti va turar-joylarga bosim o‘tkazish;
- har xil turdagi ekstremistlarning tez-tez harakatlari bilan bog‘liq holda sayyohlar xavfsizligini ta’minlash boyicha talablarni kuchaytirish;
- o‘z turistik mahsulotlarining raqobatbardoshligini oshirish, turistik resurslardan foydalanishning qulayligi va samaradorligini oshirish vositasi sifatida yangi texnologiyalardan foydalanish va ulardan foydalanish;
- turizmni rivojlantirish tadbirlari va ekologiya, madaniy va tarixiy merosni himoya qilish bo‘yicha chora - tadbirlar bilan yaqin aloqada bo‘lish;

Bugungi kunda turistik sektorni davlat boshqaruvining uchta asosiy modeli mavjud [1]. Birinchi model mamlakatda turizmni davlat tomonidan tartibga solish uchun markaziy hokimiyat yo‘qligini taxmin qiladi. Ushbu modelning asosiy sharti shundaki, mamlakat chet ellik sayyohlar uchun jozibador bo‘lishi kerak va uning turistik mahsulotini jahon bozorida maxsus reklama qilishga muhtoj emas. Shu bilan birga rivojlangan infratuzilma, bank xizmatlari, sug‘urta xizmatlari va tibbiy

xizmatlarning yuqori darajasi, sanatoriya kurort dam olish maskanlarini kengaytirish, sayyohlar xavfsizligini taʼminlash tizimi muhim ahamiyatga ega. Ushbu turdagi sayohat industriyasi boshqaruvi AQShda ishlaydi.

Ikkinchi model, turizmni muhim kuchlar va moliyaviy resurslarga ega boʻlgan sektorlik vazirlik tomonidan koʻrib chiqilishiga asoslanadi. Ushbu yondashuv, keladigan turistlarning manfaatlari milliy turizm mahsuloti va turizm infratuzilmasini yaratish hamda qoʻllab-quvvatlash, toʻgʻridan-toʻgʻri xorijiy investitsiyalarni jalb etish, kichik va oʻrta biznesni qoʻllab-quvvatlash va xorijiy sayyohlar xavfsizligini taʼminlash uchun katta mablagʻ talab qilganda samarali boʻladi. Ushbu model Turkiya, Bolgariya, Misr, Malayziya kabi mamlakatlarda faoliyat yuritadi.

Uchinchi model turizmni rivojlantirish va davlat tomonidan tartibga solish funksiyalari koʻp tarmoqli vazirlikka yuklatilgan. Vazirlik normativ-huquqiy bazani ishlab chiqadigan va takomillashtiradigan maxsus boʻlinma tashkil qiladi; turizmni rivojlantirish boʻyicha boshqa davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan munosabatlarni tartibga soladi; vazirliklar, idoralar va mintaqaviy hokimiyatlarni xalqaro turizmni rivojlantirish boʻyicha muvofiqlashtiradi; Xalqaro sayyohlik koʻrgazmalari va yarmarkalarida ishtirok etadigan chet el turistik mahsulotlarini chet elga olib chiqadi. Bu model Ispaniya, Gollandiya, Buyuk Britaniya singari Yevropa mamlakatlarida keng tarqalgan.

Turistik boshqaruv modellarining barqaror rivojlanish mexanizmlari va global turizm industriyasining samaradorligi bilan oʻzaro aloqalari oʻzgarishsiz qolib kelgan. Biroq, Oʻzbekistonda qisqa fursatda mazkur sohaga yetarlicha eʼtibor qaratilishi natijasida, zamonaviy turizm industriyasini shakllantirish uchun barcha imkoniyat va shart-sharoitlar yaratildi. Shu bilan birga, mamlakatimizda turizmni rivojlantirishga kompleks yondashish, zamonaviy sayyohlik infratuzilmasi obʼektlarini shakllantirish, hududlardagi mavjud salohiyatdan toʻliq va samarali foydalanish borasida amalga oshirilayotgan ishlar ham bugungi kunning dolzarb masalalaridan biriga aylantirildi[2]. Bugungi kunda xalqaro turizm tarmogʻiga dunyo boʻylab yaratilayotgan har oʻn ikkinchi yangi ish oʻrni toʻgʻri kelib, keyingi oʻn yillikda dunyo miqyosida 120 million

kishining (ishsiz aholining 3,5 foizi) ushbu tarmoqda ish bilan ta'minlanishi kutilmoqda. U mamlakatlar o'rtasidagi hamkorlikni rivojlantirish hamda investitsiya oqimini ta'minlash uchun muhim vosita bo'lib hisoblanadi[3]. O'zbekiston Prezidentining «O'zbekiston Respublikasining turizm sohasini jadal rivojlantirishni ta'minlash chora-tadbirlari to'g'risida»gi farmoni sohaning eng dolzarb muammolarini yechishda, aniq chora-tadbirlar belgilashda alohida ahamiyat kasb etadi. Mazkur farmonda turizmni yangi bosqichga ko'tarish, uni mamlakat iqtisodiyotining muhim strategik sektoriga aylantirish ko'zda tutilgan. Shuningdek, turizm tarmog'ini boshqarishni tubdan takomillashtirish, bu borada yurtimiz imkoniyatlarini namoyon qilish, barcha hududlarda mazkur tarmoqlar faoliyatini yetakchi kuchga aylantirish bo'yicha muhim vazifa va yo'nalishlar aniq belgilab berildi. Sayyohlikning iqtisodiyotga ta'siri, aholi farovonligini yuksaltirishdagi ahamiyatini inobatga olib, Respublikamizning tarixiy obidalarga boy xamda guzal viloyatlarida ham mazkur soha izchil rivojlantirilmoqda. Ular zaminidagi mavjud ulkan tarixiy, boy arxeologik, ma'rifiy va ekologik salohiyatdan samarali foydalangan holda turistik infratuzilmalarni shakllantirish borasida bosqichma-bosqich amaliy ishlar olib borilayotgani ijobiy samara bermoqda.

Tadqiqot metodologiyasi. Tadqiqotda rivojlangan mamlakatlar turizm industriyasi bo'yicha mavjud nazariyalar o'rganildi va mamlakatimizdagi uning rivojlanish jarayonlari tahlil qilindi. Tadqiqotni amalga oshirishda analiz va sintez, qiyosiy baholash usullari qo'llanildi. Statistik manba sifatida, O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlaridan keng foydalanildi. Jahon rivojlangan mamalakatlar turizm soxasi kabi respublikamizda ham xizmat ko'rsatish tarmog'ining jadal rivojlanayotgan eng istiqbolli sohalaridan biri turizm hisoblanadi. Shuningdek, turizmning rivojlanish tarixi juda qadim zamonlarga borib taqalgani holda, turizm xalqlar o'rtasida do'stlik rishtalarini mustahkamlashga xizmat qilgan. Bundan tashqari, odamlar madaniy va diplomatik aloqalarni o'rnatish, yangi o'lkalarni kashf etish, dunyoni ko'rish, undagi yangiliklarni o'rganish va bilish, shuningdek xamkorlik munosabatlari, savdo-sotiqni rivojlantirish maqsadida sayohat qilishgan.

Qadimda savdo-sotiq karvonlari yo‘llari kesishgan, madaniyatlar va sivilizatsiyalar tutashgan chorrahada joylashgani uchun Buyuk Ipak yo‘li asosi Markaziy Osiyo mintaqasi bu jarayonda muhim o‘rin egallaydi. Milodning boshlarida qadimgi dunyoning ilg‘or madaniyatli davlatlari asosan to‘rttaga: Rim, Parfiya, Xitoy va Kushon davlatlariga bo‘linar edi. G‘arbda Britan orollaridan sharqda Tinch okeani sohillarigacha cho‘zilgan bu zabardast saltanatlar insoniyat tarixida birinchi bo‘lib «Buyuk ipak yo‘li» deb nomlanuvchi yo‘l bilan bog‘landilar. Ipak yo‘li rivojlanib borgan sari podsholarning o‘zaro elchilar yuborishlari, bir-birlariga har xil sovg‘alar in‘om etishlari an‘anaga aylandi[4]. Mustaqillik yillarida O‘zbekistonda mazkur sohani me‘yoriy-huquqiy bazasini takomillashtirish, nafaqat mamlakatimiz, balki uning mintaqalari darajasida ham turizmni, turizm infratuzilmasini yanada rivojlantirishga qaratilgan Prezident farmonlari qonunlar, hukumat qarorlari qabul qilinib, hayotga tatbiq qilinib kelinmoqda. Oxirgi O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoevning 2017 - yil 16 - avgustda PQ-3217-sonli “2018-2019 - yillarda Turizm sohasini rivojlantirish bo‘yicha birinchi navbatdagi chora-tadbirlar to‘g‘risida” xamda O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 - yil 5 - yanvardagi PF-5611-sonli farmoniga binoan “2019-2025 - yillarda O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish Konsepsiyasi” ishlab chiqildi. Unda barcha amalga oshiriluchi vazifalar qulay iqtisodiy sharoitlar va omillarni yaratish bo‘yicha olib borilayotgan islohotlarning samaradorligini oshirish, turizm sohasini jadal rivojlantirish bo‘yicha ustuvor maqsad va vazifalarni belgilash, uning iqtisodiyotdagi o‘rni va ulushini oshirish, xizmatlarni diversifikatsiyalash va ularning sifatini oshirish hamda turizm infratuzilmasini takomillashtirishga qaratilgan[5].

Turizm sohasining joriy holati tahlili o‘rganilganda oxirgi 2010-2017 - yillar davomida turizm xizmatlari eksporti hajmi ikki baravar oshganligi va 2017 - yilda 546,9 million AQSh dollari, 2018 - yilda esa - 1 041 million AQSh dollarini tashkil etdi. 2016 - yilgacha xorijiy tashrif buyuruvchilar sonining o‘rish sur‘ati o‘rtacha yillik 8 foizni, 2017 - yilda 7 foizni tashkil qilib, 2,69 million nafardan oshdi. 2018 - yil yakunlari bo‘yicha respublikaga 5,3 million xorijiy turistlar tashrif buyurilganligi,

xususiy sektorni qo‘llab-quvvatlash va muhofaza qilishga qaratilgan choralar ko‘rilgani natijasida, 2015 - yilda 398 tani tashkil qilgan turizm tashkilotlari soni 2018 - yil yakuni bo‘yicha 950 taga, mehmonxona xo‘jaliklari soni - 661 tadan 900 taga yetganligi ma‘lum bo‘ldi.

1-jadval

2019-2025 yillarda O‘zbekiston Respublikasida turizm sohasini rivojlantirish

Konsepsiyasini amalga oshirishning maqsadli

KO‘RSATKICHLARI[6]

T/r	Ko‘rsatkichlar nomi	2018 y.	2019 y.	2020 y.	2021 y.	2022 y.	2023 y.	2024 y.	2025 y.
1.	O‘zbekistonga tashrif buyuradigan xorijiy turistlar soni(ming kishi)	4 800	5 889,9	6 302,2	6 743,3	7 282,8	7 865,4	8 494,7	9 089,3
2.	Turizm xizmatlari eksporti (mln AQSh dollari)	951	1 166,9	1 271,9	1 399,1	1 553	1 739,4	1 965,5	2 232,8
3.	Ichki turistlar soni (mingta tashrif)	14 000	15 640	17 230	18 806	20 317	21 867	23 404	25 010
4.	Mehmonxonalar va shu kabi joylashtirish vositalari soni (dona)	910	1 098	1 609	2 394	2 562	2 715	2 851	2 994
5.	Joylashtirish vositalaridagi xonalar soni (ming)	22,0	24	33,7	48,7	52,1	55,2	58,0	60,9

7.	Joylashtirish vositalaridagi o‘rinlar soni (ming)	47,8	52,5	73,6	105,9	113,3	120,1	126,1	132,4
8.	Turoperatorlar soni (nafar)	957	1 053	1 158	1 262	1 325	1 458	1 531	1 676

Izoh: Prognoz qilinayotgan ko‘rsatkichlarga turizmni rivojlantirish bo‘yicha davlat va hududiy dasturlarni amalga oshirish natijalaridan kelib chiqqanholda o‘zgartirishlar kiritilishi mumkin.

1-jadval ma‘lumotlaridan ko‘rinib turibdiki, 2019 - yil turistik xizmatlar eksporti 951 mln.so‘m, xorijiy fuqarolarga xizmat ko‘rsatish 4800 ming kishi, O‘zbekiston Respublikasida turistik faoliyat va joylashtirish, mehmonxonalar va shu kabi joylashtirish vositalari soni 410ming xamda joylashtirish vositalaridagi o‘rinlar soni 47.8 ming xamda teng bo‘ldi.

Tadqiqot natijalarining muhokamasi shuni ko‘rsatdiki, rivojlangan mamlakatlarda aynan turizm industriyasi rivojlanishi evaziga yangi ishchi o‘rinlar yaratiladi, aholi yashash turmush sharoitlarining yaxshi tomonga o‘zgarishi uchun shart-sharoitlar yaratiladi. Turizm sohasini rivojlantirishga bo‘lgan zaruriyat ta‘lim sifati darajasi ko‘tarilishi, milliy tarixiy obidalarimiz haqidagi ma‘lumotlarni keng dunyoga tanilishi, aholiga tibbiy xizmat ko‘rsatish tizimi takomillashuvi, turizm orqali axborot tarqatishning yangi vositalarini tatbiq etish va h. k. uchun zamin yaratadi. Turizm industriyasi ko‘proq mamlakatimizni madaniy potensialni saqlab qolib, uni rivojlantirishga ta‘sir o‘tkazadi, turli davlatlar va halqlar o‘rtasidagi kelishuvlarni mustahkamlashuviga olib boradi, hokimiyat, jamoat tashkilotlari va savdo tuzilmalarini atrof muhitni muxofaza qilish ishlarida qatnashishga majbur qiladi. Shunday qilib, turizm iqtisodiyotning daromadli sohasi bo‘lib, turizm biznesida muvaffaqiyatga erishish uchun iste‘molchilarning turistik menejment va marketing sohalaridagi amaliyot, shuningdek turistik xizmatlarga bo‘lgan ehtiyojlariga

asoslangan holda turmahsulotni ishlab chiqarib uni sotishni tashkillashtirish, halqaro huquq normalari va qoidalari rioya qilgan xolda turizm xizmat bozori konyunkturasi haqida yaxshi bilim va ko'nikmalarni oshirishni talab etiladi. Xar bir hududda turizmni tashkillashtirishda qo'riqlanadigan tabiiy manzillarni rejalashtirish, unda turizmni rivojlantirish ehtiyojlarini hisobga olish va tabiatni muhofaza qilish maqsadlariga halaqit bermaslik lozim. Davlat turizm yo'nalishlarida soliq va bojxona siyosati, kreditlar, mutaxassislar tayyorlashni investitsiya orqali ularni rag'batlantirib boradi. Vaxolanki, hukumat turizmga iqtisodiyotning muhim sohalaridan biri, soliqlar orqali budjetga mablag' tushiradigan va ish bilan bandlikni, xalqaro munosabatlarni yaxshilaydigan yo'nalishlardan biri sifatida qaraydi.

Xulosa va takliflar. Shuni alohida ta'kidlash kerakki, O'zbekiston Respublikasining Prezidenti Farmoniga ko'ra turizm sohasini rivojlantirishning asosiy bosqichlari quyidagilardan iborat:

2019 - 2020 yillarda - turizmni rivojlantirish uchun mustahkam qonunchilik bazani yaratishga qaratilgan institutsional islohotlar, infratuzilmani modernizatsiyalash va mamlakat brendini targ'ib qilish;

2021 - 2025 yillarda - mamlakat iqtisodiyotida turizm industriyasi ulushini ko'paytirish. Ushbu yo'nalishda zarur infratuzilmani rivojlantirish va dunyo bozorida respublikaning turizm salohiyatini targ'ib qilish orqali mamlakatning yalpi ichki mahsulotida turizm ulushini 5 foizgacha (2017 - yil yakuni bo'yicha 2,3%) yetkazish, shuningdek, 2025 - yil yakuniga qadar 9 milliondan ortiq turistlarni, shu jumladan uzoq xorijdan - 2 million turistni jalb qilish belgilab quyilgan. Farmonda uzoq istiqbolda O'zbekiston turizmi milliy iqtisodiyotdagi yutuqlar bilan cheklanib qolmasdan, mintaqa va dunyo turistik xizmatlari bozoriga eng raqobatbardosh davlatlar qatorida kirib borishi mumkin. Shuningdek, turizm tarmog'ini jadal rivojlantirishni ta'minlash, uni milliy iqtisodiyotning strategik sektori maqomiga ega sohasiga aylantirish, turizmni iqtisodiyotni barqaror o'stirish va mintaqalarda mavjud ulkan salohiyatdan foydalanish, aholi turmush darajasi va sifatini oshirishning qudratli vositasiga aylantirishga yo'naltirilgan. Fikrimizcha, hududlarda

turizmni rivojlantirishga quyidagi omillar ta'sir ko'rsatadi: ekoturistik tashkilotlarda turistlarni ko'proq jalb qilish mexanizmi ishlab chiqilishi va amaliyotga tatbiq etilishini, xorijiy davlatlar bilan ekoturizm sohasidagi hamkorlik aloqalari mustahkamlanishi, ekoturistik tashkilotlar va turagentlarning respublikamizdagi sifatli turistik mahsulotlarni jahon bozoriga olib chiqish va sotish faoliyati qat'iy yo'lga qo'yilishi, turistlar uchun kamida bir necha xil tildagi yo'l belgilarini ko'paytirish, ma'lumot beruvchi markazlar, internet portalini ko'paytirish, ahvoli gavjum joylarda turistik xaritalarni osish, yo'l chetiga turistik ob'ektlar haqida ma'lumot beruvchi yo'l belgilarini o'rnatishni ko'paytirish, yagona internet portalida shaharlarda mavjud bo'lgan barcha turistik tashkilotlar, diqqatga sazovor joylar, do'konlar va hokazolar haqidagi barcha ma'lumotlarni o'z vaqtida yangilash. O'ylaymizki, yuqoridagi tavsiya va takliflarni hayotga tatbiq etish turizm infratuzilmasini yanada rivojlanishi, uning jozibadorligini oshirib, turistlar oqimining ko'payishiga olib keladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdugapparovna M. S., Abdurazzaqovich K. A. THE NEED TO ENSURE ECONOMIC SECURITY IN THE HEALTH SECTOR //Web of Medicine: Journal of Medicine, Practice and Nursing. – 2024. – T. 2. – №. 1. – C. 75-78.
2. Gapparova G. N., Abdugapparovna M. S. BOLALARDA URIKOZURIK NEFROPATIIYANI KLINIKO-LABORATOR DIAGNOSTIKASI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 5. – №. 1. – С. 13-19.
3. Abdugapparovna M. S., Buribaevna I. S. TA'LIM-TARBIYA SOHASIGA YANGICHA YONDASHUV—BARQAROR TARAQQIYOT GAROVI //Лучшие интеллектуальные исследования. – 2023. – Т. 5. – №. 1. – С. 3-8.
4. Rasulova M. et al. Investigation of the strength of thread connections of parts of workwear made of fabric of new structures //AIP Conference Proceedings. – AIP Publishing, 2023. – Т. 2789. – №. 1.
5. Shohista M., Abdukhalim K. TIBBIYOT OLIY O'QUV YURTLARIDA TAHSIL OLUVCHI TALABALARNI SOG'LIKNI SAQLASH IQTISODIYOTI

FANINI O'RGANISH ZARURIYATI //Involta Scientific Journal. – 2023. – Т. 2. – №. 4. – С. 6-11.

6. Abdugapparovna M. S., Alamovich K. A. Mechanisms for Increasing the Economic and Organizational Efficiency of the Management of the Medical Service Sector //Texas Journal of Medical Science. – 2023. – Т. 18. – С. 150-153.

7. Мамасолиева Ш., Хегай Р. О. ПОВЫШЕНИЯ МЕХАНИЗМОВ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ И ОРГАНИЗАЦИОННОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ УПРАВЛЕНИЯ СФЕРОЙ ЗДРАВООХРАНЕНИЯ //Involta Scientific Journal. – 2023. – Т. 2. – №. 3. – С. 37-43.

8. Шеховцов С. и др. СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ РАННИХ ПОСЛЕОПЕРАЦИОННЫХ ОСЛОЖНЕНИЙ У БОЛЬНЫХ С КОРОТКИМИ И СЛОЖНЫМИ ПРЯМОКИШЕЧНЫМИ СВИЩАМИ, ПЕРЕНЕСШИХ РАЗЛИЧНЫЕ МЕТОДИКИ ТЕХНОЛОГИИ ЛАЗЕРНОЙ ОБЛИТЕРАЦИИ СВИЩЕЙ FiLAC //Биология. – 2023. – №. 4. – С. 146.

9. Alimdjanovich R. J., Avazovna Y. S., Abdugapparovna M. S. ФОРМИРОВАНИЯ И УЛУЧШЕНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ У СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ //JOURNAL OF BIOMEDICINE AND PRACTICE. – 2022. – Т. 7. – №. 3.

10. Avazovna Y. S., Abdugapparovna M. S. SOG 'LOM TURMUSH TARZINI OLIY TA'LIM MUASSASASI TALABALARI O 'RTASIDA SHAKLLANTIRISHNING O 'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI O 'RGANISH //JOURNAL OF BIOMEDICINE AND PRACTICE. – 2022. – Т. 7. – №. 3.

11. Ма'мюра Х., Sanjar К., Shoxista М. YUQUMLI KASALLIKLARGA CHALINGAN BEMORLARGA IXTISOSLASHTIRILGAN HAMSHIRALIK YORDAMINI TASHKIL ETISH AHAMIYATI VA UNING XUSUSIYATLARI //Involta Scientific Journal. – 2022. – Т. 1. – №. 5. – С. 233-240.

12. Ганиева З., Мамасолиева Ш. Maktabgacha ta'lim muassasalarida hamshiralik ishini tashkil etish va takomillashtirishda hamshira bo'lishining afzal tomonlari //Общество и инновации. – 2022. – Т. 3. – №. 2/S. – С. 400-406.

13. Ганиева З., Мамасолиева Ш. Преимущества профессии медсестры в организации и совершенствовании сестринского дела в дошкольном образовании //Общество и инновации. – 2022. – Т. 3. – №. 2. – С. 400-406.
14. Мамасолиева Ш. АҲОЛИГА КЎРСАТИЛАЁТГАН ТИББИЙ ХИЗМАТЛАРНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ МЕХАНИЗМИ ТАШКИЛИЙ ЖИҲАТЛАРИ //Involta Scientific Journal. – 2022. – Т. 1. – №. 4. – С. 419-428.
15. Ризаев Ж. А. Шахноза Авазовна ЮЛДОШЕВА, and Шохиста Абдугаппаровна МАМАСОЛИЕВА." //ФОРМИРОВАНИЯ И УЛУЧШЕНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ У СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ." ЖУРНАЛ БИОМЕДИЦИНЫ И ПРАКТИКИ. – 2022. – Т. 7.
16. Jasur R., Shakhnoza Y., Shoxista M. Forming and improving a healthy lifestyle among students of higher educational institutions //Journal of Biomedicine and Practice. – 2022. – Т. 7. – №. 3. – С. 181-189.
17. ЮЛДОШЕВА Ш. А., МАМАСОЛИЕВА Ш. А. SOG ‘LOM TURMUSH TARZINI OLIY TA’LIM MUASSASASI TALABALARI O‘RTASIDA SHAKLLANTIRISHNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI O‘RGANISH //ЖУРНАЛ БИОМЕДИЦИНЫ И ПРАКТИКИ. – 2022. – Т. 7.
18. Alimdjanovich R. J., Avazovna Y. S., Abdugapparovna M. S. ФОРМИРОВАНИЯ И УЛУЧШЕНИЯ ЗДОРОВОГО ОБРАЗА ЖИЗНИ У СТУДЕНТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ //JOURNAL OF BIOMEDICINE AND PRACTICE. – 2022. – Т. 7. – №. 3.
19. Mamasolieva S. A., Karimov A. A. SCIENTIFIC ASPECS OF FORMATION OF THE SOCIO-ECONOMIC MECHANISM OF MEDICAL SERVICES //Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. – 2022. – Т. 2. – №. 3. – С. 484-490.
20. Аскарлова Н., Мамасолиева Ш., Гаррарова Г. Клиническая характеристика психо-неврологического состояния часто болеющих детей дошкольного возраста //Общество и инновации. – 2020. – Т. 1. – №. 2/S. – С. 378-385.

21. Tolibov M. M., qizi Buronova F. Z. MAHALLIY OZON TERAPIYASINI QO 'LLAGAN HOLDA KOMPLEKS DAVOLASH FONIDA YOSH ERKAKLARDA SURUNKALI URETROGEN PROSTATIT (CUP) KECHISHINI O 'RGANISH //Educational Research in Universal Sciences. – 2024. – T. 3. – №. 1. – C. 417-421.

22. Tolibov M. M., Shodmonova M. A. BOLALARDA ATOPIK DERMATIT (AD) PATOGENEZIDA GENETIK OMILLARNING ROLINI BAHOLASH VA IMMUNOLOGIK PARAMETRLARGA QARAB ANIQLANGAN POLIMORFIZMLARNING PROGNOZIK AHAMIYATINI ANIQLASH //Educational Research in Universal Sciences. – 2024. – T. 3. – №. 1. – C. 406-410.

23. Tolibov M. M. et al. ATOPIK DERMATITNI DAVOLASHDA LAZER TERAPIYASINING SAMARADORLIGI //Educational Research in Universal Sciences. – 2024. – T. 3. – №. 1. – C. 286-289.

24. Utayev A. J., Tolibov M. M., Axmedova M. M. MANAGEMENT APPROACHES FOR CHRONIC URETHROGENIC PROSTATITIS //Modern Scientific Research International Scientific Journal. – 2024. – T. 2. – №. 1. – C. 151-156.

25. Makhmudovich T. M. ATOPIC DERMATITIS INCIDENT LEVEL, DIAGNOSTIC CRITERIA AND PROGNOSTIC IMPORTANCE //JOURNAL OF APPLIED MEDICAL SCIENCES. – 2023. – T. 6. – №. 4. – C. 158-168.

26. Толибов М. М. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРОБЛЕМ ЭПИДЕМИОЛОГИИ, МИКРОБИОЛОГИИ И ТЕРАПИИ АКНЕ (ОБЗОР ЛИТЕРАТУРЫ) //SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM. – 2023. – T. 2. – №. 14. – C. 215-224.

27. Иляевна P. U. et al. DERMATOSCOPIC PAINTING SOME COMMON DERMATOSES //World scientific research journal. – 2023. – T. 16. – №. 2. – C. 107-120.

28. Пыяевна P. U. et al. MODERN TRENDS IN TREATMENT SICK MICROSPORIA //World scientific research journal. – 2023. – Т. 16. – №. 2. – С. 98-106.
29. Kholikovich E. S. et al. APPLICATION OF" BETASALIK" OINTMENT IN THE THERAPY OF CHRONIC INFLAMMATORY AND ALLERGIC DERMATOSES //Journal of new century innovations. – 2023. – Т. 31. – №. 3. – С. 56-62.
30. Мансур Т. М., Вохидов Ж. Ж. СОВРЕМЕННЫЕ МЕТОДЫ ЛЕЧЕНИЯ БОЛЕЗНИ ВИТИЛИГО //SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 234-244.
31. Мансур Т. М., Вохидов Ж. Ж. СОВРЕМЕННОЙ МЕТОДЫ АЛОПЕЦИЯ ДИАГНОСТИКА И ЛЕЧЕНИЕ //SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 225-233.
32. Толибов М. М. и др. ОПТИМИЗАЦИЯ К ЛЕЧЕНИЮ ТЯЖЕЛЫХ ОБОЖЖЕННЫХ БОЛЬНЫХ //SCIENTIFIC APPROACH TO THE MODERN EDUCATION SYSTEM. – 2023. – Т. 2. – №. 14. – С. 190-199.
33. Абдуллаев Д. М., Тошев С. У., Толибов М. М. КОМПЛЕКСНЫЙ МЕТОД ЛЕЧЕНИЯ ВУЛЬГАРНЫХ УГРЕЙ //Актуальные аспекты медицинской деятельности. – 2021. – С. 254-256.